

СОЦИОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ
СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
SOCIOLOGICAL SCIENCES

Мусаева А.Т.

КЫРГЫЗСТАНДА ИШТЕГЕН АЯЛДАРДЫН КӨЙГӨЙЛӨРҮ
(Бишкектеги кийим тигүү цехтеринин мисалында)

Мусаева А.Т.

ПРОБЛЕМЫ ЖЕНЩИН РАБОТАЮЩИХ В КЫРГЫЗСТАНЕ
(на примере швейных цехов в Бишкеке)

A.T. Musaeva

KIRGIZİSTAN'DA ÇALIŞAN KADINLARIN SORUNLARI
(Bişkek'te bir dikiş atölyesi örneği)

A.T. Musaeva

PROBLEMS OF WORKING WOMEN IN KYRGYZ REPUBLIC
(for example of sewing workshops in Bishkek)

УДК: 316.31.4 (575.2)

Иштеген аялдар жумуш чөйрөсүндөгү маселелери менен биргеликте үй-бүлө жана коом ичинде көптөгөн кыйынчылыктарга дуушар болуп келишет. Аялдардын катталбаган иштерде иштөөсү, аялдарга сапатсыз иштердин берилиши, иш убактысынын көптүгү жана төмөн эмгек акы, жумушка орношуудагы теңсиздик сыяктуу маселелер менен биргеликте бала багуу, үй жумуштары, салттуу комдордогу тууганчылык байланыштар, улгайгандарды жана оорулууларды кароо сыяктуу үй-бүлөлүк маселелер менен да алпурушуп келишет. Иш-чөйрөсүндөгү кыйынчылыктар менен биргеликте бала багуу жана үй иштериндеги жоопкерчилик аялдар үчүн өтө татаал болуп келет. Ушул маселенин алкагында тигүү цехтеринде иштеген аялдардын иш-чөйрөсүндө, үй-бүлөсүндө жана коомдо туш болгон маселелерди карап чыгуу максатталган. Бул максатта сапаттык изилдөө ыкмасы менен жарым-жартылай структуралаштырылган суроо формасы колдонулган. Бул багытта беш башка тигүү цехтеринде иштеген он аял менен он эки суроодон турган тереңдетилген маектешүү жүргүзүлгөн жана алынган маалыматтар анализделип чыккан.

Негизги сөздөр: Кыргызстан, жеңил өнөр жай, тигүү цехтери, аял, жумушчу күч, үй-бүлө, коом.

Работающие женщины сталкиваются со многими проблемами в рабочей сфере, в семье и обществе. Помимо таких проблем, как незарегистрированная работа, предоставление низкокачественной работы, длительный рабочий день и низкая заработная плата, отсутствие равноправия при приеме на работу, в семье

они сталкиваются с такими проблемами как уход за детьми, работа по дому, родственные отношения в традиционных обществах, уход за престарелыми и больными. Трудности в рабочей сфере и несение ответственность за работу по дому и уходу за ребенком, для женщин является более сложным и в этом контексте цель была направлена на изучение проблем женщин, работающих в швейных цехах, с которыми они сталкиваются в трудовой жизни, семье и обществе. Для этой цели использовалась полуструктурированная форма анкеты, основанная на методике качественных исследований. Были проведены углубленные интервью, включающие 12 вопросов, с участием 10 женщин, работающих на 5 различных швейных цехах и были проанализированы полученные результаты.

Ключевые слова: Кыргызстан, легкая промышленность, швейные цеха, женщина, рабочая сила, семья, общество.

Çalışan kadınların çalışma ortamında yaşadıkları sorunlarla beraber ailede ve toplumda da birçok sorun yaşamaktadır. Çalışma hayatında kadınların kayıt dışı çalışması, kadına düşük nitelikli işlerin verilmesi, uzun çalışma saatleri ve düşük ücretler, işe alınmada eşitliğinin sağlanmaması gibi sorunların yanında çocuk bakımı, ev işleri, geleneksel toplumlarda bulunan akrabalık ilişkiler, yaşlı, hasta bakımı gibi aileden kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Çalışma ortamında yaşanan zorluklar ve ev işleri ile çocuk bakımında sorumluluk sahibi görülen kadınlar daha çok zorlanmaktadır ve bu bağlamda dikiş atölyelerinde çalışan kadınların iş yaşamında, ailesinde ve toplumda karşılaştıkları sorunları incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma tekniği kullanılarak

yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Bu kapsamda beş farklı atölyede çalışan on kadınla on iki soru içeren derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir ve elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

Kelimeler: Kırgızistan, hafif endüstri, dikiş atölyeleri, kadın, işgücü, aile, toplum.

In addition to problems in working conditions, women are also having problems within the family and society they live. Unregistered employment of women, low quality of works, long working hours and low wages, inequalities during recruitment are some of problems women are facing in working life while child care, housework, kinship relationships, supporting elderly or sick person within the family are other duties that women are dedicated to do. Difficulties in women's working life and responsibilities for housework and child care are making life more difficult for women, and in this context it is aimed to study problems of women working in sewing workshops they encounter in their working life, family and society. In this aim, semi-structured questionnaire form has been used based on qualitative research technique. In-depth interviews that involve 12 questions were conducted with 10 women working in five different sewing workshops, and obtained results were analyzed.

Key words: Kyrgyzstan, light industry, sewing shops, woman, work force, family, society

Giriş. Tarihin her döneminde kadın işgücüne ihtiyaç hep olagelmıştır. Günümüzün zorlu iş yaşantısında da önemi haylice artmıştır. Önceleri yoğun olarak tarlalarda ve fabrikalarda çalışan kadınlar bugün ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklı sektörlerde ihtiyaç duyulan nitelikli işlerde çalışmaktadır. Bu durum az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkeler için söz konusu değildir. Bu ülkelerde halen kadınların büyük oranının (tarım ve sanayi toplumlarının özelliklerini taşıyan) tarımsal üretimde ve fabrikalarda çalışmakta olduğundan söz edilebilir [8, s. 91]. İlkel toplumlardan bugüne kadarki olagelen toplumsal gelişim süreci içinde kadınların gerek ev içi gerekse ev dışı çalışmalara aktif olarak katıldıkları anlaşılmaktadır [4, s. 2].

Kadınların çalışma hayatına dahil olması ve mevcut emeğini bir ücret karşılığında vermesi 18. yüzyılda Batı Avrupa'da gelişen Endüstri Devrimi ile boy göstermiştir. Bahsi geçen dönemin koşullarına uygun olarak istihdam edilen kadınlar ekonomik koşulların karşısında ezilen sınıfı ve düşük ücretle çalıştırılabilecek işgücünü teşkil etmiştir [3, s. 196]. Bu dönem aynı zamanda kadınların çalışmasına ilişkin önemli oluşumlara da yer açmıştır. Geleneksel olarak kadınlar tarım kesiminde, evlerde kurulu tezgahlarda, ağırlıklı olarak dokuma işlerinde ya da küçük atölyelerde çalışırken zamanla fabrika niteliğindeki sanayi kuruluşlarında istihdam edilmeye başlamıştır [5, s. 118].

Çalışan kadınlar, her türlü çalışma ortamında erkek çalışanların yaşadıkları sorunlarla beraber, birçok farklı sorunlarla da mücadele etmektedirler. Uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, kadınların erkek çalışanların alternatifi olarak görülmesi, işe alım eşitsizliği, aile hayatının kadının çalışmasını engellemesi, çocuklu kadınların kreş problemi yaşaması, eşit işe eşit ücretlerin ödenmemesi gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar [8, s. 91].

1920 yıllardan başlayarak kadınların eğitim seviyesinin yükselmesiyle iş hayatına dahil olduğu görülmektedir. Önceleri kendi geleneksel işleriyle meşgul olan kadınlar özellikle Sovyet Birliği'nde istihdam siyaseti neticesi iş gücü olarak farklı sektörlerde çalışmaya başlamıştır. Kırgız kadınları bu süreçler birlikte sadece anne olarak değil kolhoz, işçi, doktor, bilim insanı, mühendis, öğretmen ve kamu görevlisi olarak iş hayatına atılmıştır [6, s. 2].

1990'lı yılların başında Kırgız toplumunda vuku bulan sosyo-ekonomik sisteminin dönüşüm süreci Kırgızistan'ın işgücü yapısında pek çok değişikliklere neden olmuştur. Erkekler arasındaki işsizlik, kadın işgücünü aktif hale getirmiştir. Bunun yanı sıra yaşam standardında keskin düşüş nedeniyle birçok aile sadece tek bir aile bireyinin maaşı ile geçinmesi mümkün olmamıştır. Bu durum Kırgız kadının kendisine daha önceden özgü olmayan bir çok rol üstlenmesine özellikle aile geçimini sağlamasına yol açmıştır. Neticede Kırgız çalışan kadınların ailesine olan maddi destekleri artmıştır [2, s. 180, 1, s. 5].

Kırgızistan'da dikiş sektörü 2000'li yılların başında ortaya çıkmaya başlamıştır. 2005 yılında ise ana faaliyeti dikiş sektörlerinin gelişimi olan "Legprom" Hafif Sanayi İşletmeler Birliği açılmıştır. "Legprom" verilerine göre Kırgızistan'da illegal olarak çalışan 5000 dikiş atölyesi ve işletmesi mevcuttur, bunlarda çoğunlukla kadınlar çalışmaktadır. Bu alanda kaydedilmiş olan 904 küçük ve büyük iş alanları vardır, bunların içinde 572 dikiş atölyesi patent esasında çalışmaktadır, 274'ü vergi esasına göre ve 58'i limitet şirket olarak işlemektedir. Bunların sadece 500'ü sürekli olarak çalışmaktadır. "Legprom" verilerine göre ülkede dikiş ve tekstil endüstrisinde 150 bin kişi istihdam edilmektedir, gayri resmi verilere göre bu sayı 200 bine kadar ulaşmaktadır.

Dikiş sektöründe çoğunlukla kadınlar çalışmakla beraber ağırlıklı olarak düşük ücretli kadın işgücü kullanılmaktadır. Dikiş atölyeleri özel sektör tarafından yürütülmekte olup çalışma koşulları standartların altındadır. Bu sektördeki en büyük problem üretim tesislerin eksik olması gelir. Birçok atölye

zemin katlarda ve diğer elverişsiz yerlerde kurulmuştur. Bundan ötürü dikiş atölyelerinde çalışan kadınlar birçok problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bunların başında şüphesiz sağlık sorunları, istikrarsız iş olanakları, düşük ücretler, uzun süren çalışma saatleri, elverişsiz çalışma ortamları gelmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi. Araştırmanın amacı Bişkek'te dikiş atölyelerinde çalışan kadınların iş ve ev yaşamında karşılaştıkları sorunları belirlemek ve gündeme tutmak amacıyla yapılmıştır.

Bişkek'te 20.02.2017 ve 20.03.2017 tarihleri arasında 12 soru içeren yarı yapılandırılmış soru formuyla 5 farklı atölyede çalışan 10 kadınla yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için derinlemesine yapılan mülakatların sonuçlarını analiz ederken toplanan verilerin orijinal formuna mümkün olduğu kadar sadık kalınarak gerektiğinde doğrudan alıntılara başvurulmuştur.

Nitel araştırmada tekrar edebilirlik kabul edilen varsayımlara göre mümkün değildir. Zira olay ve olgular sürekli değişkenlik gösterir, farklılık gerçeğin doğasından kaynaklanır [7]. Araştırma sonuçları sadece araştırmanın yapıldığı grubu yansıtmaktadır. Dolayısıyla ülkedeki diğer dikiş atölyelerinde çalışan kadınların tamamına genellenemez.

Tablo 1.

Mülakata katılanların kişisel özellikleri ve kodlamaları

K1	28 yaşında, evli
K2	39 yaşında, evli
K3	25 yaşında, evli
K4	31 yaşında, evli
K5	53 yaşında, evli
K6	34 yaşında, evli
K7	20 yaşında, bekar
K8	22 yaşında, bekar
K9	21 yaşında, bekar
K10	19 yaşında, bekar

Araştırma Bulguları. Araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler sunulmadan önce örneklemin özelliklerini net bir şekilde ortaya koymak amacıyla görüşme yapılan kişilerin demografik bilgilerine yer verilmiştir. Araştırmada toplam 10 kadınla yüz yüze görüşme yapılmış ve bu doğrultuda veriler analiz edilmiştir. Görüşme yapılan kadınların yaş aralığı incelendiğinde 20 ile 53 yaş arasındaki kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların medeni hali incelendiğinde 4'ü bekar, 6'sı ise evlidir. Kadınların eğitim durumuna bakıldığında ise 3'ü orta okul

mezunu, 2'si üniversitede okuyan, 2'si üniversiteyi bırakmış, 2'si meslek yüksek okulunu (terzilik) bitirmiş, 1'si üniversiteyi bitirmiş olduğu tespit edilmektedir.

Dikiş atölyesinde çalışan kadınların mesai saatleri ve maaşları. Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu iş tecrübesine sahiptir. Bazıları bu alanda 10 yıldır çalışırken bazıları 6-7 yıldır bu alanda çalışmaktadır. Görüşülen kadınların ortalama iş tecrübesi 7,5 yılı göstermektedir. Kadınların bir atölyede uzun süre çalışması nadir görülen durumdur. Bunun başlıca sebebi atölyede iş durgunlaşınca kadınların başka atölyeye geçmesidir. Araştırmaya katılan kadınların sadece 3'ü sürekli olarak bir atölyede çalıştıklarını belirtmiştir.

Atölyede çalışan kadınların mesai saatleri çok yüksektir. 12-13 saate kadar uzayan çalışma saatleri genel olarak sabah 8'den akşam 20:00-21:00'a kadar sürmektedir. Kimi zamanlar atölyeye verilen siparişinin büyüklüğüne göre bu çalışma saati gece 22:00-00:00 ye kadar devam etmektedir. Atölyede kadınlar birbirleriyle rakabet içindedir. Temel amaç kesimleri çabuk bitirip diğer bir kesime geçmektir. Ne kadar çok kesim dikerlerse kadınların maaşı o kadar yüksek olacaktır. Bu sebepten geceye kadar çalışmak kendi istekleri doğrultusunda gelişmektedir.

Kadınların çalışma saatleri ve maaşları hakkında şöyle cevaplamışlardır:

“Burası özel bir atölye olduğu için çalışma saatlerimiz değişir, genellikle sabah 8'den akşam 20:00'e kadar çalışırız. fazla çalıştığımız zamanlar işten 21:00-22:00 gibi çıkıyorum. Önceden haftada bir gün dinlenirdik, şimdi biraz değişti, eğer diktiğimiz modeller zorsa tatilsiz 10 gün çalışıyoruz. Çalışmamıza göre maaş alıyoruz, dikiş hızlığına, tecrübeye göre yani, eğer kesim çok alırsak çok çalışırız, bazen çalışmak istemezsin tembellik yapmak istersin o zaman da az para alırsın. Malum maaşımız buna göre çıkıyor. Eğer iş fazla ise 5-6 bin som a kadar çıkar, eğer kesim zor değilse daha fazla maaş alırız” (K5).

“24 saat da çalışıyorum, bazen burada 2 -3 gün sabaha kadar kalıp da çalışıyorum... 10-15 günde bir tatil veriliyor. 10-15 gün içinde 20 bin somdan fazla para kazanıyorum” (K10).

“Bir günde saat sabah 8'den akşam 20:00'e kadar çalışıyorum ama bazen gece 12 bazen gece yarısı 2-3'e kadar çalışmak mümkün. 10 günde bir izin verilir bazı atölyelerde haftada bir kez tatil verilir. 10 gün içinde 9-10 bin soma kadar para kazanıyorum” (K4).

Tablo 2

Çalışan kadınların iş hayatına dair bilgiler

Katılımcılar	İş tecrübesi	Mesai saatleri	Haftalık maaşı
K1	9 yıl	13	5-6 bin som*
K2	10 yıl	12-13	6-7 bin som
K3	6-7 yıl	12-13	5 bin som
K4	10 yıl	12	9-10 bin som*
K5	17 yıl	12	5-6 bin som
K6	7-8 yıl	12	6 bin som
K7	5 ay	12	3-4 bin som
K8	2 yıl	7	8-9 bin som*
K9	4 yıl	13-14	17-18 bin som**
K10	2 yıl	13-14	20 bin som**

Tablo 2’de görüldüğü üzere kadınların mesai saatleri hemen hemen aynı görülmektedir. Maaşlardaki iki yıldız işaretleri olanlar 10-15 gün çalışanlar ve bir yıldız işareti olanlar 10 gün çalışanlar, kalanları ise haftalık çalışanlardır. Görüşülen çalışan kadınların hepsi maaşlarını aldıktan sonra 1 gün dinlenmektedirler.

Kadınların yoğun çalışma hayatından dolayı başka bir işe geçmek veya kendi mesleğiyle çalışmak isteyip istemedikleri sorulmuştur ve aşağıdaki gibi cevaplar alınmıştır:

Bu iş aile geçindirmek için lazım gelmekte. Başka bir işte çalışmak isterdim.. gürültü olmayan sakin bir yerde (K1).

Mesleğim öğretmenlik, maaşı daha iyi olsaydı çalışırdım.. 10 yıldır bu alanda çalışıyorum (K2).

Bu işle geçiniyorum, halime seviniyor ve şükür ediyorum.. Başka işe girmek için okumak eğitim almak lazım, okuduktan sonra da o meslekle bu kadar para kazanmadıktan sonra neye yarar (K3).

Üniversiteyi bitirdikten sonra çalışırım.., açıköğretimde gazeteciliği okuyorum ama kafamda hiç bir şey yok, belki kendi mesleğimle çalışmaya da bilirim.. okulda belki öğretmen olurum (K10).

Başka işe geçmeye isteğim var, ama bu alanda devam etmek istiyorum. Kendi dikiş atölyemi açmak istiyorum..(K9).

Kadınların çoğu para kazandıkları için bu işine şükür ediyorlar. Başka bir işe geçmeleri halinde böyle para kazanamayacaklarını veya kendine uygun iş bulamayacaklarını söylemişlerdir. Gençler ise üniversite sonrası kendi mesleğiyle çalışacaklarından emin değiller. Bazıları ise terziliği sevdikleri için bu işte çalıştıklarını ve ileride kendi atölyelerini açmak istediklerini belirtmişlerdir:

Kadınların kazandıkları paraları nerelere harcadıkları. Kadınların en fazla karşılaştıkları

sorunların başında ekonomik yetersizlikler gelmektedir. En fazla karşılaştıkları olumsuzluklar yoğun çalışma temposu ve ekonomik yetersizliktir. Kadınların çoğunluğu kazandıkları paraların sadece günlük harcamalar için gittiğini söylemişlerdir. Giysi, gıda, yol parası, ev kirası, çocuklarına okul, kreş parası vs. bunların başında bulunmaktadır. Kazandıkları paraları biriktirmek için günlük harcamalardan artmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların kimi şöyle cevaplamışlardır:

Kazandığım paraların çoğunu kendi aileme gönderiyorum, çünkü çocuklarım orada.., kredi almıştım biraz zorlandım, biraz anne babamıza yardım ediyoruz... bu işten zengin olmak zordur... ev parasını veriyorum, elektrik pahalı elektrik için hiç değilse 1000 somdan fazla para ödüyorum, köye para gönderiyorum. Bunlar kömür alıyorlar, elektrige veriyorlar, çocuklarım için de gönderiyorum, çocuklarım köyde anne-babam bakıyor, 4 çocuğum orada... 2’si okula gidiyor 2’si evde, köyde kreş var ama kreşe gitmiyorlar. Önceden çocuklarım kendim-deyken, 2’sini dadiya baktırırdım ve 8000 som öderdim. Şimdi anne-babamda, köyde olsalar da yiyecek içeceklerine para gönderirsin... köye 10 günde bir para gönderirim, maaşım az çıkarsa 2000-3000 gönderirim, ama genelde her ay 6-7 bin gönderirim (K4).

İki çocuğum var ikisi de Narın’da birisi kreşe gidiyor, birisi evde annem bakıyor, bir ayda bir kez köye çocuklarımıza gidip geliyoruz...(K3).

Bu durumda bölünmüş aileler ortaya çıkmaktadır. Ailede karı-kocanın çalışması, özellikle de kadınların yoğun çalışma saatleri ve ailenin hem ekonomik yetersizlikleri bu problemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu problemlerden dolayı ailenin çocuklarıyla ilgilenmek, bakmak, okutmak gibi faaliyetlerden geri çekilmektedir ve bu görevi kendi ailesine (anne-babası) yüklemiş bulunmaktadır. Böylece çocuğun üzerinde psikolojik sorunlar, sosyalizasyon sürecindeki olumsuz etkiler oluşabilmekte ve daha derin sorunlara zemin oluşturmaktadır. Aileler çocuklarını baktırmak, okutmak için köye anne-babalarının yanına göndermektedirler. Şehirde çocuklarını okutmak, kreşe vermek bakımından hem pahalıdır hem çocukları okutmak için ayıracak vakitleri yoktur. O yüzden de bazıları çocuklarını dadiya baktırmaktansa anne-babasına baktırtarak, dadiya verecek parayı ailesine göndererek hem ailesine maddi destekte bulunmaktadır.

Kazandığım paralar türlü ihtiyaçlar için gitmektedir: Yemek, giysi, çocuklarımınki kendilerine yetmez. Evlenen kızlarımın ikisi de köyde, onlara da

para gönderiyorum, dişim ağrıyor, dişimi yaptıracağım derler onlara veririm. Köyde annem var ona da veririm, işte böyle şeyler için gider paralar. Kocam da şükür iyi para kazanıyor ama böyle gidiyor kazandıklarımız: köyden birisi geliyor, mesela atamız gelir ona 1000 som verelim, annem gelir onu doktora gösterelim, ilaçlarını alalım vs. (K5).

Kırgızistan'da geleneksel toplum yapısının devam etmesi aile ve akrabalık ilişkilerin yoğunluğu büyük şehirlerde yaşayanlara bazı sorumluluklar yüklemektedir. Büyük şehirlerin sağlık, eğitim gibi imkanlara sahip olması buraya gelecek akrabalarla ilgilenmeyi zorunlu kılmaktadır.

Evlü olmayan kadınlar ise çalışarak ailesine herhangi bir işte maddi yönden destek olmaya çalışmaktadırlar:

Kazandığım paraları kendime, aileme (anne-babama) harcıyorum. Köye yiyecek-içecek ve mal (koyun) almak için para gönderiyorum. Fakat köye 5 aydır para göndermiyorum çünkü bu işe yeni girdim. Daha önceden aşçı olarak çalışırken ayına 10-15 bin som gönderiyordum. Kendime giysiler ve kozmetik için harcıyorum. Küçük kız kardeşim okuyor ona da para veriyorum (K7).

Ne kadar fazla kazanırsam da o kadar yetmiyor.. iki annem var (biri doğuran, birisi büyüten) onlara gönderiyorum, ondan başka ağabeylerim, ablalarım var onlara da biraz veriyorum .. ev kirasını ödüyorum. Şehre geldiğimden beri normal giysi bile alamadım, çoğunlukla köye gönderiyorum kazandıklarımı (K10).

Kadınların iş yerinde karşılaştıkları sorunlar

Kadınlara işinizdeki sorunlar nelerdir sorusunu verdiğimizde bütün kadınlar sağlığıyla ilgili cevaplar vermiştir ve SSK'ya para ödeyemediklerini belirtmişlerdir:

...Bu işimi beğeniyorum ama sağlığa ters etkileri çok olduğu için çalışmak da istemiyorum, gözlerim kötüleşiyor, böbreklere, ayaklara motordan soğuk hava geliyor, dikiş atölyelerinde çalışan kızların çoğunluğunun böbrekleri ağrıyor... Sabah-tan akşama kadar hep oturuyorsun böbreklere çok zarar görüyor.(K4).

Kumaşların tozu, motordan gelen gürültüden dolayı stres.. baş ağrısı, ve bir günde 10-13 saat oturuyoruz belimiz ağrıyor, böyle şeyler sağlığa zarar veriyor.. (K1).

Kadınlar iş yerinde çok saat oturdukları için sağlığıyla ilgili çok endişe edici şeyler yaşamaktadırlar, gözlerinin kötüleşmesi, bel ağrısı, kondroz, baş ağrısı, stres, tozlu hava, geceye kadar çalıştıkları için uykusunu alamama ve iyice dinlenememe kadınların sağlığına çok etki vermektedir.

Bu işte çalışmanın zararlı tarafları da vardır. Çok oturduğum için ayaklarım varis oluyor ama başka çare yok, Allah korusun diye çalışıyoruz. Maaşımızı zamanında veriliyor. SSK'ya para ödemiyorum, ama ödemek lazım, önceki işlerimden stajım var ama daha para ödeyerek emekliliğe hazırlanmam gerekiyor. Bu atölye daha önceden öyle bir olanak hazırlamış, SSK'ya para ödemeye başlayınca terziler bir sonraki ay verelim, sonra öderim diyerek işi geriletmişler, ondan sonra bu iş kapanmış. Dün bu konuyu patronla konuştuk: O zamanlar devam ettirseydiniz dedim, buna terziler alışamıyorlar dedi. SSK'ya gidip kendimiz hesap açtırarak ödememiz lazım ama vakit olmuyor, bunu yapamıyoruz. Onlar buraya gelip hesap açarsa iyi olurdu, oraya vakit ayırıp gidemeyiz. Bir kere buraya bir adam gelmişti, ama hiç kimse istemedi, ben sonradan açtırsaydım diye pişman oldum. (K5).

Burada çalışmamda hiç bir problemim yok. Maaşımızı zamanında alıyoruz. Sadece bazen yanlış dikişler oluyor tekrardan dikmek zorunda kalıyorsunuz. Zor modeller oluyor onları dikmekte zorlanıyorsunuz. Burada SSK'ya para ödüyorlar mı bilmiyorum, önceki çalıştığım atölyede ayda 600 som ödüyordum (K7).

Kadınların iş yerindeki en önemli sorunu SSK'ya para ödememe sorunudur. Dikiş atölyeleri özel sektör olduğundan dolayı çalışanlarına zorunlu olarak öyle bir imkan sağlamamaktadır. Sağlansa bile çalışanlar para sıkıntısından dolayı ödemek istemezler, bazıları da kendileri açtırmak istediklerini ama buna zaman ayıramadıklarını söylemişlerdir. Kadınların çoğunluğu gelecekte nasıl emekli olacaklarından endişe duydukları görülmüştür.

Kadınların çalışma hayatı dışında karşılaştıkları sorunlar

Kadınların iş yaşamları dışında karşılaştıkları sorunlar ele alındığında yoğun çalışma hayatı ve ev işleri nedeniyle sosyal hayattan koptuklarını belirtmişlerdir. En fazla karşılaştıkları olumsuzluklar ekonomik yetersizlik, yoğun çalışma temposu ve dinlenmek için zaman yetersizliğidir. Bu kapsamda çocuklu kadınların çocuklarına bakmak için yeterince vakit ayıramadıklarını bazıları da bu nedenle çocuklarını anne-babalarına baktırmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Kadınların çocukları yanında olması halde de işe sabah gidip gece 10-11 de işten gelen anne için çocuklarına zaman ayırmak mümkün olmamaktadır ve çocukları da kendi haline bırakılarak büyümektedir. Kadınlar işten gece çıktığı için evine gidip ancak yemek yapa biliyorlar, sonra da yarınki iş için hazırlanıp uyuyorlar. Kadınların ailesine, çocuklarına yeterince vakit ayıramıyorsa

kocasının çalışmasına izin verip vermediği sorulduğunda şöyle cevaplar verilmiştir:

Aileme ayıracak sadece tatil günü var, o günde sadece banyoya gidebiliyorum ve kalan vakit ev işleriyle geçiyor. Bazen kız kardeşlerime giderim kafa dağıtayıp diye, ama bir az vakit geçtikten sonra hemen kocam ne zaman geleceksin, erken gel, yemek hazırla diye aramaya başlıyor. İşte tatil bir gün olduğu için hiç bir şeye yetişemezsin, evini temizlersen çamaşırların kalır, çamaşırları yıkarsan evin kalır.. (K5).

Kocam çalışmama karşı değil, nasıl karşı olacak para yetmiyorsa, çalış der. Aileme yeterince vakit ayıramam, evden sabah çıkıp akşam geliyorum... Başka çarem de yok, o yüzden çocuklarımı başka birine baktırıyorum. Kendim için (dinlenmek, gezmek) hiç vaktim olmaz (K6).

Kendime vakit ayıramıyorum, işten geldikten sonra ev işleri, yemek pişirme, temizlik yapıyorum. Böyle arkadaşlarla buluşmak, bir yerlere gitmek de yok, para yetmiyor... eşim kazandığı parası yetmediği için beni de çalıştırıyor...(K3).

Kadınların çoğunun kocası çalışmalarına karşı değil. Katılımcı kadınların ikisinin kocası ağır hasta oldukları için ailesini tek başına geçindirmektedirler. Dolayısıyla da okul yaşına gelmemiş çocuklarını maddi zorluklardan dolayı kreşe veremediklerini ve evde çocuklara kocaları baktığını belirtmişlerdir. Bu durumda ise bütün sorumluluklar kadına yüklenmektedir ve daha pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Evli kadınların hepsinin tatil günleri ev işleriyle uğraşmakla geçtiğini ve kendileri için ayıracak hiç vakti olmadığını söylemişlerdir. Tatil günü kendisi için özel bir şeyler yapma, arkadaşlarıyla buluşma, tiyatro, sinemaya gitme veya ailece dışarı çıkarak vakit geçirme gibi faaliyetlerden hiç söz etmemişlerdir ve sorulduğunda da buna ilk ekonomik durum ve zaman yetersizliği olarak cevap vermişlerdir.

Evli olmayan kadınlar da kendi ortamlarına ve tercihlerine göre tatil günleri farklı geçirmektedirler:

Öğrenciyiz, gezmeye, doğum günlere gideriz. Arkadaşlarla ayda bir kez buluşuruz ve çoğunlukla doğum günlere gideriz, kafeye, kulübe yani kim nereye davet ederse oraya. Kendim için vaktim olursa genellikle evde olurum, ama çok boş zamanım da olmaz işten eve gelince derslere hazırlanırım (K8).

Tatil olunca evde dinleniyorum, uyuyorum... arkadaşlarım burada yok, beraber çalışan ablalar benim arkadaşlarım yakınlarımdır, bazen bayramlarda beraber oturup kutluyoruz.. (K10).

Bazen işten sonra arkadaşlarımla buluşuyorum, bazen evde dinleniyorum film seyrediyorum (K9).

Sonuç. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sorunların en başında atölyede çalışan kadınlar için mesai kavramının olmaması gelir. Mesai kavramının olmamasından dolayı çalışan kadınların sağlığıyla ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Stres, baş, bel ağrısı, chondrosis, gözlerin kötüleşmesi en başta gelen sağlık sorunlarıdır. Kadınlar maksimum 13-14 saat çalışmasına karşın az ücret almaktadırlar. Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları diğer sorunlar ise kadınların SSK'ya para ödememesi ve kadınların ekonomik nedenlerle eğitiminin tamamlanmamasıdır. Kadınların daha düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılması, genç kızların hem çalışıp hem eğitimlerini tamamlamak zorunda olmaları ve bazı kadınların ailesini beslemek, bakmak için eğitimini tamamlayamayıp çalışmak zorunda kalmaları gibi sorunlarla kadınlar baş etmektedir.

Çalışan kadınlar, çalışma saatleri dışında aynı zamanda çocukların, eşlerin ve evlerinin bakımıyla da mücadele etmektedirler. Kadınlar ekonomik özgürlüğünü kazanmış olsalar da ev işleri ve çocuk bakımındaki sorumlulukları hala kadın üzerindedir. Oysa kadınlar da iş hayatında erkeklerin yaşadığı aynı sorunları yaşamaktadır ve hatta cinsiyet ayrımından dolayı fazla sorunlarla karşılaşmaktadır diyebiliriz. Bunun ötesinde iş yaşamındaki zorluklar ve ev işleri ve çocuk bakımının kadına kalması kadınları bunalıma sokmaktadır, ayrıca kadınların tatil günleri sadece bir gün olması ve bunu değerlendirmede kadının dinlenmesi için bile bir saatlik zamanın olmaması görülmektedir.

Kadınların çalışma yaşamları dışında karşılaştıkları sorunları ise yoğun bir çalışma temposunda olan kadınların sosyal yaşantılarına yani aile, dostluklar, akrabalıklar vb. gibi kavramların iş nedeniyle arka plana atmasıdır. Burada en önemlisi kadınların yoğun çalışma şartları nedeniyle çocuklarının bakımına ayrılan vaktin az olması gelir. Dolayısıyla ağır ekonomik şartlar ve zaman yetersizliğinden dolayı çocuklar ebeveynlerine gönderilmektedir. Böyle imkanı olmayan kadınlar ise çocuklarını kendi haline bırakarak büyütmektedirler. Bu durum diğer bir sorunun doğmasına yol açmaktadır.

Araştırmaya katılan evli kadınların çoğu bir kaç sene önce köyden şehre göç edenlerdir. Görüşmede kadınların çoğu problemlerinden çokta şikayetçi olmamıştır. Bir yandan yaşadıkları durumu kader olarak görürken diğer yandan çalışma imkanı olduğu için şükretmektedirler. Kadınların ortak derdi ev meselesidir, araştırmaya katılan tüm evli kadınlar

kiralık evde oturmaktadırlar. Kadınların çoğu özel sektörde çalışmak işlemediklerini çünkü atölye sahipleri arabulucularla çalıştıkları için emeklerinin zayı olduğunu o yüzden devletin tekstil fabrikaları kurmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Кайнакча:

1. Астанова С.У. Рационализации использования женских трудовых ресурсов в агропромышленном секторе Кыргызской Республики // Новое слово в науке: перспективы развития: материалы II междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 30 дек. 2014 г.) / редколл.: О.Н. Широков [и др.]. Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», -2014. - С. 238-242.
2. Кадыркулова Ж.К. Положение женщин на рынке труда и в сфере занятости в Кыргызстане // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. - 2018. - 2. - С. 180-185.
3. Kocacık F., Gökaya V. B. Türkiye’de Çalışan Kadınlar Ve Sorunları // С.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. - 2005. - Cilt 6, Sayı 1. - S. 195-219.
4. Korkmaz H. Yönetim Kademelerinde Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Cam Tavan Sendromu // Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. - 2014. - Sayı: 5. - S. 1-14.
5. Makal A. Türkiye’de 1950-1965 Döneminde Ücretli Kadının Emeline İlişkin Gelişmeler // Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. - 2001. - 56-2. - S. 117-155.
6. Раззаков И.Р. Аялдар – коомдук турмуштун активдүү катышуучулары. - Фрунзе.1960 http://elibrary.auca.kg/bitstream/123456789/1896/1/Razzakov_article_20.pdf.
7. Şimşek H., Yıldırım A. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. -2013, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
8. Yılmaz A., Bozkurt, Y., İzci F. Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma // Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. - 2008. - 9(2). - S. 89-114.
9. Астанова С.У. Интеграция женщин в процессы современного развития экономики Кыргызской Республики. / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №7. - Бишкек, 2013. - С. 106-108.
10. Астанова С.У. Механизмы содействия развитию женского предпринимательства на региональном уровне / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №1. - Бишкек, 2018. - С. 87-90.
11. Кулуева Ч.Р., Астанова С.У. Совершенствование системы поддержки женского предпринимательства в Ошской области. / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №2. - Бишкек, 2017. - С. 85-88.

Рецензент: к.социол.н. Али Унал